

**ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

Предмет:

**ПРАВА ЛИЧНОСТИ
(ЛИЧНА ПРАВА)**

- СЛУЧАЈЕВИ ЗА ИСПИТ –

ЛИТЕРАТУРА:

**- Увод у грађанско право – Радмила
Ковачевић-Куштримовић, Мирослав
Лазевић, Ниш, 2008.**

**Проф. др Мирослав Лазевић
Асс. мр Ивана Симоновић**

СЛУЧАЈ 1: Право на живот

Чињенично стање: На аутопуту Ниш - Београд, код мотела „Наис“, код Ниша, догодила се саобраћајна незгода у којој је једно лице изгубило живот. Увиђајем је утврђено да је до удеса дошло тако што је путничко возило марке „Мерцедес – 300 Д“, којим је управљао М. М. из Београда, рег. бр. ХХ, крећући се из правца Ниша ка Београду брзином од 150 км на сат, код мотела „Наис“, на 1 километар испред наплатне рампе „Наис“ на аутопуту Београд – Ниш, налетело на возило марке „Опел корса“, рег број ХУ, које је било паркирано у зауставној траци аутопута.

У возилу „Опел корса“, у моменту удеса, налазио се возач Петар Н., који је превезен у болницу у бесвесном стању, где му је указана хитна медицинска помоћ. Лекари су констатовали код повређеног тешке телесне повреде опасне по живот, због којих је оперисан три пута у року од 10 дана. Након последње операције, повређени је пао у кому и прикључен на апарате за одржавање живота. Двадесетог дана од пријема у болницу, повређени је умро.

Умрли Петар Н. је био отац троје деце. Најстарији син има 18 година и редовни је ученик IV разреда гимназије. Рођен је у ванбрачној заједници умрлог са Вером К., која је трајала 15 година. Две ћерке, од 8 и 10 година, рођене су у брачној заједници умрлог са супругом Мирјаном Н. У моменту смрти Петра Н., његова супруга је била у осмом месецу трудноће.

За живота, умрли је помагао свог стрица, незапосленог и трајно неспособног за рад услед инвалидитета, месечним износом од 10.000 динара. Трошкови лечења умрлог исплаћени су на терет Фонда за здравствено осигурање. Трошкове сахране платили су родитељи умрлог.

Контролна питања: 1. Које право личности је повређено у овом случају? 2. Да ли је држава дужна да гарантује право на достојан животни стандард саобразно достигнућима развијених европских држава? 3. Ко су могућа оштећена, а ко могућа одговорна лица у овом случају? 4. Да ли држава или Предузеће за путеве (ПЗП) или неко треће правно лице може да буде (су)одговорно лице? 5. Које се врсте штете могу захтевати у овом случају и по ком закону? 6. Који се видови материјалне штете, настали услед смрти лица, могу захтевати по закону? 7. Да ли суд, при одмеравању уобичајених трошкова сахране, обавезује воља коју је умрли, за живота, изразио о начину на који жели да буде сахрањен? 8. По којим критеријумима суд процењује „уобичајеност“ трошкова сахране? 9. Да ли је обавеза накнаде штете преносива и наследива? 10. Ко и за коју штету има право на накнаду материјалне штете у виду новчане ренте? 11. По ком се критеријуму одређује круг поверилаца накнаде штете због изгубљеног издржавања, а по ком – због изгубљене редовне помоћи? 12. Који су облици и видови нематеријалне штете, настале због смрти лица, правно признати посредним жртвама, по ЗОО? 13. Ко чини круг поверилаца накнаде нематеријалне штете - по ЗОО и у нашем примеру. 14. Како се надокнађује ова штета и шта је циљ надокнаде? 15. Како се досуђује накнада штете – у укупном износу или за сваки вид штете посебно?

СЛУЧАЈ 2: Право на телесни интегритет

Чињенично стање: У кафићу „Point blank“ у Новом Саду, у ноћи између 24. и 25. 2. 2008. г. дошло је до пуцњаве. Повређене су две особе, гости кафића који нису били непосредни учесници сукоба.

Прва повређена особа (Примус) је рањена из ватреног оружја. Погођена је у стомак и леву ногу. Лекари су констатовали прострелну рану у пределу стомака, са оштећењем трбушне марамице, танког и дебелог црева и мокраћне бешике, као и вишеструки прелом зглобне чашице леве ноге и главе леве бутне кости. Ове повреде су тешке телесне повреде опасне по живот, због којих је повређени лечен у болници 28 дана. Лечење је настављено у кућним условима у наредних годину дана. Повређеном је ампутирана лева нога. На телу, у пределу стомака, остали су ожигљици. Ради се о мушкарцу старом 26 година, нежењеном, по занимању грађевински радник, који се активно бавио алпинизмом. Живи са родитељима и млађим братом од 17 година.

Друга повређена особа (Секундус) је женског пола. Задобила је више посекотина по лицу и врату, дужине од 3 до 7 цм, ширине од 1 до 3 цм, подеротине на левој подлактици и левој нози. Ове повреде су квалификоване као лакше телесне повреде. Оштећена има 19 година, студент је, неудата, бави се манекенством.

Контролна питања: 1. Које право личности је повређено у овом случају? 2. Какав је однос између физичког и психичког интегритета – да ли су ове повреде обавезно повезане? 3. Ко су могућа оштећења, а ко могућа одговорна лица у овом случају? 4. За које облике оштећења тела се признаје накнада материјалне штете? 5. Који се видови материјалне штете у случају ове повреде надокнађују по ЗОО? 6. У оба става чл. 195. ЗОО, између осталог, говори се и о праву оштећеног на накнаду „изгубљене зараде због неспособности за рад“. О којој изгубљеној заради се ради у ст. 1., а о којој у ст. 2. овог члана? Која је од ових штета будућа штета и како се надокнађује? 6. Шта се сматра „издацима за трајно повећане потребе оштећеног“? 7. Шта је обухваћено штетом због „уништене или смањене могућности за развијање и напредовање оштећеног“, уопште и у нашем примеру? На које се материјалне губитке мисли у овом случају? 8. Одредите видове нематеријалне штете који могу настати због повреде тела или оштећења здравља. 9. Ко чини круг поверилаца накнаде нематеријалне штете - по ЗОО и у нашем примеру. 10. Како се надокнађује ова штета и шта је циљ надокнаде? 11. Како се досуђује накнада штете – у укупном износу или за сваки вид штете посебно?

СЛУЧАЈ 3: Право на живот детета

Чињенично стање: Шеснаестогодишња М. П. је затруднела након кривичног дела силовања од стране П. П. Од дана сазнања за трудноћу и обраћања лекару прошло је 3 месеца.

Питања: 1. Шта обухвата право на живот? 2. Када се стиче право на живот? 3. Да ли право на живот обухвата и право на смрт? 4. Који су могући аспекти повреде права на живот од стране трећих лица (лечење, саобраћајни удес, механичка повреда...)? 3. Ко одлучује о прекиду трудноће? 4. Могу ли родитељи малолетног лица да захтевају прекид трудноће противно свом трудном детету? 5. Да ли супруг или ванбрачни партнер правно могу успешно да се успротиве прекиду трудноће? 6. Да ли је прекид трудноће индиковане кривичним делом силовања законски привилегован или обавезан? 7. Да ли у овом случају мења одлуку чињеница да није било кривичног дела силовања? 8. Да ли мајка детета нежелјено рођеног (јер је протекао рок за прекид трудноће) има право на трошкове издржавања детета од лекара или оца детета и право на накнаду нематеријалне штете? 9. Да ли дете рођено након зачећа од родитеља који га не желе, има право на накнаду штете због несрећног живота? 10. Да ли дете има право на накнаду штете због несрећног живота, ако је рођено са оштећењем насталим због пропуста лекара у периоду трудноће мајке?

СЛУЧАЈ 4: Право на живот и здравље

Чињенично стање 1: Пацијенту, мушкарцу старом 40 година, који се лечио у болници, дата је трансфузија крви која је била заражена ХИВ вирусом. Пре трансфузије, лекар није обавио обавезно испитивање крви на инфективне болести. Пацијент је отпуштен из болнице, незнајући да је заражен, тако да је пренео инфекцију на своју супругу која је била у седмом месецу трудноће, а она – на плод.

Питања: : 1. Које право личности је повређено у овом случају? 2. Ко су могућа оштећена лица, а ко могућа одговорна лица у овом случају? На чему се заснива одговорност лекара? Ко су примарно, а ко секундарно оштећена лица? Да ли је лекар одговоран за штету нанету секундарно оштећеним лицима?

Чињенично стање 2: Лекар је лечио пацијента који је примљен у болницу са инфективном (заразном) болести коју није уочио, па ни лечио. Пацијент је пренео заразну болест – маларију, на чланове своје породице и једну особу са којом је дошао у контакт случајно.

Питања: 1. Да ли оштећено лице има право на накнаду штете. 2. Ко су секундарно оштећена лица? Коју дужност је лекар пропустио приликом лечења? Да ли одговорност лекара мења чињеница да је пацијент знао да болује од заразне болести?

СЛУЧАЈ 5: Право на слободу

Чињенично стање: Правноснажном пресудом Окружног суда у С. М., лице Весна Ј. је оглашена кривом за кривично дело убиства и осуђена на казну затвора у трајању од 15 година. Затворску казну је издржавала у КП установи Забела. Пет година након почетка издржавања казне, одбрана осуђене је успела да докаже њену невиност. Донета је ослобађајућа пресуда, а осуђена пуштена на слободу.

Питања: 1. Које право личности је повређено? 2. Ко је оштећено лице, а ко је одговорно лице? 3. Да ли судија може бити одговоран за погрешно донету осуђујућу пресуду? 4. Који су видови накнада материјалне штете? 5. Да ли се висина материјалне штете умањује за уштеду на трошковима смештаја, хране и одеће? 6. Који су релевантни видови накнаде нематеријалне штете? 7. Да ли се накнада материјалне и нематеријалне штете досуђује у јединственом износу или за сваки облик штете посебно? 8. Да ли тужилца има право на посебну накнаду за претрпљени страх? 9. Осим новчаном накнадом, да ли се нематеријална штета може надокнадити и у натуралном облику, и од чега то зависи?

СЛУЧАЈ 6: Право на слободу

Чињенично стање: Полицајци СУП Нови Сад у више наврата су лишавали слободе тужиоца М. П., који је био члан политичке странке, због његових страначких активности. Притом су га саслушавали, узимали отиске прстију, фотографисали га, а да ниједном није био изведен пред истражног судију, нити је против њега покренут и вођен кривични поступак.

Питања: 1. Које право личности је повређено? 2. Ко је оштећено лице, а ко је одговорно лице? 3. Који су видови накнада материјалне штете? 6. Који су релевантни облици и видови накнаде нематеријалне штете? 7. Да ли се накнада материјалне и нематеријалне штете досуђује у јединственом износу или за сваки облик штете посебно? 8. Да ли тужилац има право на накнаду за претрпљени страх? 9. На основу којих критеријума се процењује оправданост захтева за накнаду нематеријалне штете?

СЛУЧАЈ 7: Право на слободу

Чињенично стање: Против В.а Симића вођен је кривични поступак пред Војним судом у Н., због кривичног дела злоупотребе службеног положаја. Окривљени се налазио у притвору од децембра 1994. г. до јуна 1995. г., када је притвор укинут и окривљени пуштен да се брани са слободе. Решењем Војног суда у Н. од 24. 12. 2004. г. против окривљеног је обустављен кривични поступак због апсолутне застарелости кривичног гоњења.

За време док се налазио у притвору, окривљени је трпео душевне болове, а касније се код њега развио и посттравматски синдром. Породица окривљеног такође је била изложена шиканирању, малтретирању и подсмеху средине у којој живи. У дневним листовима су, за време трајања притвора, објављивани чланци под насловима „Тешке мушке“, „Испразни касу“, и слични.

Првостепени парнични суд одбио је тужбени захтев В. Симића за накнаду нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због повреде части, угледа, слободе и права личности, са образложењем да кривични поступак није окончан ослобађајућом пресудом, већ решењем о обустављању поступка, и то због апсолутне застарелости кривичног гоњења, тако да се не може сматрати да је лишење слободе окривљеног било неосновано.

Питања: 1. Да ли је одлука првостепеног суда исправна? 2. Да ли има правнорелевантне штете, а ако је проузрокована - ко је одговоран за њу и по ком основу одговорности? 3. Да ли суд треба да испита разлоге дугог трајања кривичног поступка (десет година) и евентуално допринос окривљеног? 4. Да ли основаност лишења слободе окривљеног и одлука о тужбеном захтеву уопште зависе од ових околности?

5. Уколико сматрате да је тужбени захтев основан, одредите врсте, облике и видове накнаде штете.

СЛУЧАЈ 8: Право на част и углед

Чињенично стање: Општинско јавно тужилаштво у К. подигло је против тужиоца А. Костића оптужни предлог зато што је марта 1998. износио неистине о начелнику општине путем штампе и јавног саопштења вређајући га, чиме је извршио кривично дело клевете. Дана 11. 1. 2002. године ОЈТ у К. је одустао од кривичног гоњења тужиоца и повукао оптужни предлог, па је кривични поступак против тужиоца обустављен. У току овог поступка тужилац није био лишен слободе и притворен.

Питања: 1. Које лично право лица А. Костић је повређено? 2. Који су могући начини повреде овог права? 3. Које облике заштите може тражити оштећено лице? 4. У конкретном случају, од кога тужилац може да захтева накнаду штете? 5. Да ли интервенција председника општине да се води

поступак мења основ тужбеног захтева и име туженог? 6. Коју врсту накнаде штете може тужилац да захтева? 7. Да ли тужилац има право и на објаву судске одлуке поред накнаде штете? 8. Шта је демантија?

СЛУЧАЈ 9: Право на част, углед ...

Чињенично стање: Студенткиња Мира П. је на паузи између два часа имала расправу са колегом Милошем Т. о сексуалним слободама и правом на полни идентитет. У жару „борбе“, незадовољна заосталим схватањима свог колеге, ударила му је шамар. Студент Милош Т. јој је узвратио рекавши да је „лезбијка“ и „феминисткиња“ и да ће је тужити.

Питања: 1. Да ли су повређена нека лична права учесницима свађе и, у случају потврдног одговора, која права? 2. Како бисте окарактерисали поступак студенткиње (шамар) ударен колеги Милошу? 3. Како бисте окарактерисали поступак студента (вербална изјава) – да је студенткиња Мира лезбијка? 4. Како бисте окарактерисали поступак студента (вербална изјава) – да је студенткиња Мира „феминисткиња“? 5. Да ли су у овом случају испуњени услови за грађанскоправну заштиту студента? 6. Да ли су испуњени услови за грађанскоправну заштиту студенткиње (да ли је од значаја утврдити да ли је његова тврдња да је студенткиња лезбијка истинита или не)? 7. Које врсте, облике и видове накнаде штете има студент, односно студенткиња?

СЛУЧАЈ 10: Право на полни идентитет

Чињенично стање: Госпођица В. је рођена 1955. године у Француској, и у матичну књигу рођених уписана је као мушкарац са именом Н. В. Већ од најранијег детињства, гђица В. је показивала склоност да се понаша као женско; њени родитељи, брат и сестра сматрали су је за девојчицу, а у родно подељеном школском окружењу, тешко се прилагођавала улози дечака.

Упркос томе, у младости је одслужила војни рок као мушкарац, али је њено понашање за све време проведено у војсци било приметно хомосексуално. Неретко је због тога била изложена подсмеху и избегавању, што јој је тешко падало. Због тешког прилагођавања на услове и окружење у војсци, три пута је подносила захтев за превремено отпуштање из војске, али је сваки пут била одбијена.

Непрекидно оптерећена својим проблемом и неприхватањем шире средине њеног личног полног идентитета, гђица В. је имала неколико

напада тешке нервне депресије све до 1987., када се подвргла и хируршком захвату промене пола.

Гђица В. је у Француској поднела захтев за исправку у матичним књигама података о њеном полном роду којим је означена као мушкарац; захтев да, будући да је у стварности женске конституције, буде проглашена за жену; и најзад, захтев да јој се одобри промена личног имена у В. К.

Касациони суд Француске је коначно одбио њен захтев, са образложењем да „транссексуализам, чак и ако је медицински признат, не може се сматрати истинском променом пола, будући да транссексуалац, иако је изгубио одређене карактеристике свог оригиналног пола, још увек тиме није стекао карактеристике супротног пола“. Због тога, исправке података и докумената о грађанском статусу једне особе не могу да се заснивају на промени полних карактеристика, ако су оне наступиле након хормонског третмана и хируршке интервенције којима се особа подвргнула.

Госпођица В. поднела је представку Европском суду за људска права против државе чија је држављанка, због повреде права на поштовање приватног и породичног живота гарантованог чл. 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.

Питања: 1. Какву је одлуку донео Европски суд за људска права у Стразбуру? 2. Шта означава право на полни идентитет? 3. Која је разлика између полног и родног идентитета? 4. Шта је трансексуализам? 5. Да ли се може дозволити промена имена на основу промене пола? 6. Да ли је овом трансексуалцу повређено право приватности и право на породични живот? 7. Услед одбијања државе да уважи промену пола у матичним књигама, након хируршке интервенције, подносилац представке је била присиљена да пред трећим особама открива интимне податке о свом полном идентитету увек када је требало да покаже званичне исправе о рођењу. Да ли такво поступање надлежних органа представља недопуштено мешање државе у приватни и породични живот подносиоца представке, заштићено чл. 8. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода? 9. Да ли подносилац представке има право на новчану надокнаду нематеријалне штете? 10. Који су прописи релевантни за доношење ових одлука?

Промена имена такође је ствар личног опредељења појединца, али се у тај поступак укључује и држава чији органи цене испуњеност законом предвиђених услова, па захтев могу одбити. Размотрите случај и са аспекта нашег права.

СЛУЧАЈ 11: Право приватности

Чињенично стање: У месечном часопису „Путовања“ објављен је текст под насловом „Лето стиже, време је да мислите на одмор“, који се бави анализом односа понуде и потражње туристичких аранжмана у земљи и иностранству. Аутор текста констатује да је због глобалне економске кризе смањено интересовање за одмор у страним летовалиштима који су раније били уобичајене дестинације наших држављана (пре свега, у Грчкој, Турској и Црној Гори), и препоручује сеоски туризам. Део текста представља сеоско домаћинство у подножју Златибора које нуди комфоран одмор по повољном ценама. Текст је илустрован фотографијом под називом „И познати летују код нас“, на којој је приказана млада певачка звезда у успону како прикупља сено.

Певач који се препознао на слици обратио се адвокату, тврдећи да је слика из његове приватне колекције, снимљена у његовој породичној кући, а не на селу о коме је текст, и да он није дозволио објављивање фотографије. Затражио је савет о начину на који може да заштити своја права.

Задатак: Право на лик је сегмент ког личног права? Шта је право приватности? Анализирајте случај и утврдите правнорелевантне чињенице. Која су права повређена објављивањем фотографије? Када је за објављивање фотографије познате личности потребна њена дозвола, а када је објављивање допуштено и без њене сагласности? Одлучите о захтеву за накнаду штете и најефикаснијем начину њеног отклањања.

СЛУЧАЈ 12: Право приватности

Чињенично стање: У једној гледаној телевизијској емисији, у ударном термину, емитован је прилог са манифестације одржане у Београду у знак подршке особама хомосексуалне оријентације. Прилог је илустрован видео записом манифестације који приказује учеснике како ходају улицом главног града, носећи транспаренте са позивом грађанима да осуде сваку врсту дискриминације, укључујући и сексуалну. Камерман је снимео и грађане који су посматрали манифестацију.

Једна од случајних пролазница се препознала на снимку и поднела тужбу против тв станице за накнаду нематеријалне штете. У тужби је навела да није пристала да буде снимљена нити да прилог са њеним ликом буде јавно емитован, чиме јој је повређено право на лик. Навела је да из прилога произлази да она подржава хомосексуализам, да је након његовог емитовања била изложена осуди у својој породичној и радној средини, да су је називали „лезбијком“, чиме су јој повређени част, углед и достојанство и нанети душевни болови. Затражила је накнаду нематеријалне штете у износу од 200 000 динара.

Питања: Како би дефинисали право приватности? Шта обухвата право приватности? Да ли се право приватности разликује од права на интимну сферу? Коментаришите овај случај полазећи од одредаба Закона о јавном информисању којима је предвиђено када је потребан пристанак за објављивање лица које је приказано на снимку, а када такав пристанак није потребан. Испитајте да ли је у овом случају повређено право на идентитет личности, односно њено право да јој се не приписује нешто што она није. Посебно анализирајте сврху објављивања прилога: да ли је његова намена да тужиљу посебно издвоји као учесницу догађаја или је она „део“ снимљеног призора. Уколико сматрате да је тужилца претрпела правнорелевантну штету, испитајте да ли је новчано обештећење адекватна санкција или се сврха надокнаде може боље остварити натуралним задовољењем, и којим.

СЛУЧАЈ 13: Право приватности

Чињенично стање: Супруга познатог фудбалера је након развода брака објавила аутобиографску књигу „Тренуци истине“, у којој је приказала свој интимни живот са бившим супругом и објавила неке фотографије њихових сексуалних односа и податке о учесталости и интензитету „вођења љубави“ са бившим супругом, али и другим партнерима, без откривања њихових идентитета. Познати фудбалер је поднео тужбу захтевајући забрану штампања и дистрибуирања књиге и одговарајућу надокнаду штете. У одговору на тужбу тужена је навела да је њен бивши супруг јавна личност за коју постоји појачано интересовање јавности и оправдан интерес да се сазнају и подаци из њеног интимног живота. Као јавној личности, њеном бившем супругу није ускраћено право на приватност, али га он не може уживати у оном обиму у којем би то могао да је анонимна личност. Навела је и да се ради о њеном приватном животу који може слободно да учини доступним јавности. Како интимни живот подразумева најмање двоје лица, он нема право на заштиту јер она говори о својим сексуалним доживљајима, а он је само једна од колатералних штета њене сексуалности.

Предложила је одбијање тужбеног захтева, јер ниједно тужиочево лично право није повређено.

Задатак: Коментаришите одговор на тужбу тужене. Шта обухвата право интимне сфере и како може бити учињено доступно јавности? Да ли је право приватности или право интимне сфере, шире право? Која права на заштиту приватности има тужилац? Има ли право на нематеријалну штету?